МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИУКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТЕХНОЛОГІЙ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра права

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

з освітнього компоненту «Кримінологія»
до виконання завдань практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи
для здобувачів вищої освіти спеціальності 081 Право на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти очної (денної) та заочної форми навчання

РЕКОМЕНДОВАНО
на засіданні кафедри права (протокол № 02 від 10.09.2026 р.)

ПОГОДЖЕНО
Науково-методичною радою Державногоуніверситету економіки і технологій (протокол № 02 від 11.09.2026 р.)

м. Кривий Ріг
2026 р.

Методичні рекомендації для проведення практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи з освітнього компонента «Кримінологія» для здобувачів спеціальності 081 Право на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти денної та заочної форми здобуття вищої освіти / укладач: Д. Пилипенко, Кривий Ріг, ДУЕТ, 2026 р. 45с.

Укладач: Дмитро ПИЛИПЕНКО, доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри права

Відповідальний за випуск: Оксана ТЕЛИЧКО, завідувачка кафедри права, кандидат юридичних наук, доцент

Методичні рекомендації з підготовки до практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи з освітнього компонента «Кримінологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальності 081 «Право» денної і заочної форм навчання розроблені з метою закріплення сформованих упродовж навчання у студентів професійних компетентностей за спеціальністю «Право», засвоєння здобувачами ґрунтовних знань про злочинність як соціально-правове явище, закономірності її виникнення, функціонування та розвитку, причини й умови злочинності та її окремих видів, кримінологічні особливості особи злочинця і жертви кримінального правопорушення, а також основні напрями, засоби та заходи протидії і профілактики злочинності. Методичні рекомендації спрямовані на забезпечення оволодіння здобувачами практичними вміннями та навичками здійснення кримінологічного аналізу злочинності, визначення її детермінант, складання кримінологічної характеристики осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, оцінювання процесів віктимізації, розроблення та обґрунтування заходів запобігання окремим видам злочинності, а також набуття студентами здатності критично й системно аналізувати кримінологічні проблеми, застосовувати отримані знання у професійній правозастосовній діяльності та самостійно поглиблювати набуті знання, уміння і навички у сфері протидії злочинності.

ЗМІСТ

1. Вступ

2. Перелік завдань для підготовки до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти

3. Завдання для модульного контролю

4. Поточне та підсумкове оцінювання

5. Перелік питань для підготовки до підсумкового контролю

6. Список використаних джерел

ВСТУП

Кримінологія є важливою складовою професійної підготовки здобувачів вищої юридичної освіти, оскільки забезпечує формування системного уявлення про злочинність як соціально-правове явище, її детермінанти, особу злочинця, потерпілого та механізми запобігання злочинності. Методичні рекомендації спрямовані на поєднання теоретичної підготовки з аналізом практичних кримінологічних ситуацій.

Метою освітнього компонента є підготовка висококваліфікованих фахівців та фахівчинь у галузі права, здатних розв'язувати спеціалізовані завдання у сфері права, забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності у частині формування знань про злочинність як соціально-правове явище, її причини та умови, вироблення практичних навичок розробки засобів протидії та профілактики злочинності, а також визначення стратегії і тактики правоохоронних дій у складних ситуаціях.

Завдання освітнього компонента полягають у систематизації закономірностей злочинності, визначенні особи злочинця, причин і умов злочинності та її окремих видів, реалізації напрямів і заходів її запобігання, критичному та системному аналізі системи профілактики й діяльності державних органів та громадськості, а також застосуванні знань у професійній правозастосовній діяльності.

Перелік основних освітніх компонентів, що забезпечують сприйняття матеріалу:

- кримінальне право,
- кримінально-процесуальне право.

Академічна доброчесність та використання технологій штучного інтелекту.

Під час вивчення освітнього компонента здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватися принципів і правил академічної доброчесності відповідно до законодавства України та внутрішніх нормативних документів Державного університету економіки і технологій. Дотримання академічної доброчесності передбачає самостійне виконання навчальних і контрольних завдань, належне посилання на використані джерела інформації, повагу до авторства та результатів інтелектуальної діяльності інших осіб, недопущення списування, обману, академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, використання недозволеної допомоги та інших порушень академічної доброчесності. У разі виявлення таких порушень заходи реагування застосовуються відповідно до законодавства України та внутрішніх нормативних документів Університету. Із системою забезпечення академічної доброчесності ДУЕТ можна ознайомитися на офіційній сторінці Університету за посиланням: https://www.duet.edu.ua/ua/area/science/acad.

Використання технологій штучного інтелекту під час виконання завдань з освітнього компонента здійснюється відповідно до **Політики використання штучного інтелекту в Державному університеті економіки і технологій (далі - Політика)**, з якою можна ознайомитись за посиланням: https://www.duet.edu.ua/uploads/normbase/pol_ai.pdf, та **рівня, встановленого для відповідного виду завдання.**

Відповідно до Політики застосовується п'ятирівнева шкала:

рівень 0 – використання ШІ заборонено;

рівень 1 – ШІ допускається лише на етапі підготовки для пошуку ідей, планування роботи та визначення можливих підходів без створення змісту готової роботи;

рівень 2 – ШІ може використовуватися для вдосконалення мови, структури, стилю та форми самостійно підготовленого матеріалу;

рівень 3 – допускається часткова підтримка змісту, зокрема аналіз, пояснення або генерування окремих елементів роботи, за умови їх критичного опрацювання та перевірки здобувачем;

рівень 4 – використання ШІ є безпосередньо передбаченим елементом завдання і здійснюється за правилами, визначеними викладачем.

Для завдань, передбачених цими методичними рекомендаціями, встановлюються такі максимально допустимі рівні використання ШІ:

тестові завдання, модульні контрольні роботи та інші контрольні завдання – **рівень 0**;

підготовка до теоретичних питань, вирішення практичних задач, казусів і ситуаційних завдань, пошук нормативно-правових актів, судових рішень та інформації в державних і відкритих реєстрах – **рівень 1**;

складання схем, таблиць, юридичних і процесуальних документів, договорів, написання есе та рефератів – **рівень 2**.

Рівень 1. Під час **вирішення практичних задач, казусів та ситуаційних завдань** здобувач може використовувати ШІ для визначення можливих напрямів пошуку та переліку питань, які потребують з'ясування, проте самостійно встановлює юридично значущі обставини, знаходить та перевіряє норми права, здійснює правову кваліфікацію, формує аргументацію та остаточний висновок. Під час **роботи з нормативно-правовими актами, судовою практикою, державними та відкритими реєстрами** посилання на відповідне першоджерело є обов'язковим; відповідь генеративної моделі не може замінювати перевірку тексту нормативного акта, судового рішення чи відомостей офіційного реєстру.

Рівень 2. Під час **складання договорів, процесуальних та інших юридичних документів** зміст правової позиції, вибір способу захисту, визначення правових підстав, структури документа, його істотних умов та реквізитів здійснюються здобувачем самостійно. ШІ може застосовуватися після формування власного змісту для мовного, стилістичного та структурного редагування. Під час **написання есе, рефератів та інших письмових робіт** не допускається подання повністю або частково згенерованого ШІ тексту як результату власної інтелектуальної діяльності.

Визначений рівень є максимально допустимим, використання ШІ понад установлені межі вважається недозволеною допомогою.

Для окремого завдання викладач може встановити інший рівень використання ШІ з огляду на мету завдання та результати навчання, що перевіряються, зокрема **рівень 3** застосовується для підготовки доповідей-презентацій; **рівень 4** - виключно до спеціально визначених викладачем завдань, умовою яких безпосередньо передбачено використання та критичний аналіз технологій ШІ.

Під час **підготовки доповідей-презентацій (рівень 3)** допускається використання ШІ для розроблення структури презентації, створення або вдосконалення окремих ілюстративних матеріалів, пояснення окремих питань чи систематизації попередньо

опрацьованої інформації. При цьому зміст доповіді, правова аргументація, висновки та добір достовірних джерел залишаються результатом самостійної роботи здобувача, який повинен бути готовим усно пояснити та обґрунтувати будь-яке положення представленої роботи.

Незалежно від установленого рівня використання ШІ здобувач несе персональну відповідальність за достовірність, актуальність, самостійність і зміст поданого результату.

Будь-які норми права, реквізити нормативно-правових актів, судові рішення, наукові джерела, цитати, статистичні дані та фактичні твердження, отримані за допомогою ШІ, підлягають обов'язковій перевірці за першоджерелами.

Забороняється використання вигаданих ШІ джерел, цитат, судових рішень чи інших недостовірних відомостей, а також завантаження до публічних ШІ-систем персональних даних, інформації з обмеженим доступом або інших конфіденційних матеріалів.

Політика ДУЕТ окремо вимагає критичної перевірки результатів ШІ та забороняє приховувати суттєву ШІ-підтримку, а тому у разі використання ШІ на допустимих рівнях, а також в інших випадках, прямо визначених викладачем, здобувач повинен **задекларувати факт використання ШІ**, зазначивши назву застосованого інструменту/моделі, мету, характер та обсяг його використання.

Застосування ШІ поза межами встановленого для завдання рівня, приховування факту його використання або подання згенерованого результату як власної самостійної роботи розглядається відповідно до Політики використання штучного інтелекту в ДУЕТ.

ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Теми практичних занять у цьому розділі відтворюють 15 тем, визначених силабусом дисципліни «Кримінологія».

Тема 1. Поняття кримінології, предмет, методологія та система кримінології.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття кримінології як науки та її місце в системі юридичних і соціальних наук.
2. Предмет та об'єкт кримінології, їх співвідношення.
3. Основні складові предмета кримінології та їх характеристика.
4. Система кримінології та характеристика її основних елементів.
5. Поняття та зміст методології кримінологічної науки.
6. Загальнонаукові та спеціальні методи кримінологічних досліджень.
7. Значення кримінологічних знань для правотворчої, правозастосовної та профілактичної діяльності.

Питання для самоперевірки:

1. Що становить зміст поняття «кримінологія»?
2. Які суспільні явища та процеси входять до предмета кримінології?
3. У чому полягає відмінність між предметом та об'єктом кримінології?
4. З яких основних елементів складається система кримінологічної науки?
5. Які методи можуть застосовуватися під час проведення кримінологічних досліджень?
6. У чому полягає взаємозв'язок кримінології з кримінальним правом, кримінальним процесом, соціологією та правовою статистикою?
7. Яке практичне значення мають результати кримінологічних досліджень для запобігання злочинності?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Кримінологія — це наука, яка вивчає:

а) виключно склад кримінального правопорушення;

б) злочинність, її детермінанти, особу злочинця, віктимологічні явища та засоби запобігання злочинності;

в) виключно порядок здійснення кримінального провадження;

г) систему кримінальних покарань.

2. До предмета кримінології належить:

а) порядок пред'явлення цивільного позову;

б) порядок проведення слідчих дій;

в) злочинність як соціально-правове явище;

г) порядок призначення кримінального покарання судом.

3. Який із наведених методів може використовуватися під час проведення кримінологічного дослідження?

а) статистичний;

б) виключно граматичне тлумачення нормативного акта;

в) виключно процесуальне доказування;

г) виключно судова експертиза.

4. Особлива частина кримінології переважно спрямована на:

а) дослідження окремих видів злочинності та особливостей їх запобігання;

б) визначення складів кримінальних правопорушень;

в) регулювання порядку судового розгляду;

г) встановлення видів кримінальних покарань.

5. Практичне значення кримінології полягає насамперед у:

а) встановленні процесуальної форми судового розгляду;

б) розробленні науково обґрунтованих заходів запобігання та протидії злочинності;

в) визначенні підсудності кримінальних проваджень;

г) визначенні правил призначення покарання.

Практичні завдання:

1. Національна поліція планує провести дослідження причин зростання кількості кримінальних правопорушень проти власності в одному з районів міста. За останні три роки спостерігається збільшення кількості зареєстрованих крадіжок, водночас змінився соціально-демографічний склад осіб, які їх учиняють. ***Визначте:***

- *об'єкт і предмет запропонованого кримінологічного дослідження;*
- *його можливу мету та основні завдання;*
- *методи, які доцільно використати для отримання кримінологічної інформації;*
- *джерела інформації, необхідні для проведення дослідження;*
- *практичне значення одержаних результатів.*

2. Проаналізуйте причини поширення кримінальних правопорушень серед молоді у територіальній громаді та запропонуйте не менше трьох методів збору й аналізу кримінологічної інформації.

Тема 2. Злочинність та її основні характеристики.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття злочинності як соціально-правового явища та її основні ознаки.
2. Кількісні та якісні показники злочинності.
3. Рівень, структура, динаміка та географія злочинності.
4. Поняття та основні характеристики латентної злочинності.
5. Види злочинності та критерії їх кримінологічної класифікації.
6. Криміналізація суспільства як соціальний процес та її кримінологічне значення.
7. Сучасні тенденції розвитку злочинності та фактори, які впливають на зміну її кількісних і якісних характеристик.

Питання для самоперевірки:

1. Які основні ознаки характеризують злочинність як соціально-правове явище?
2. Що відображають кількісні та якісні показники злочинності?
3. У чому полягає відмінність між рівнем, структурою та динамікою злочинності?
4. Для чого використовується коефіцієнт злочинності?
5. Що розуміється під латентною злочинністю та які причини її існування?
6. За якими критеріями можуть виокремлюватися різні види злочинності?
7. Яке значення має аналіз тенденцій злочинності для планування заходів її запобігання?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Злочинність у кримінології розглядається як:

а) одиничний факт учинення кримінального правопорушення;

б) соціально-правове явище, що охоплює сукупність кримінальних правопорушень у певному суспільстві за визначений період;

в) виключно сукупність обвинувальних вироків суду;

г) сукупність адміністративних правопорушень.

2. Структура злочинності характеризує:

а) співвідношення окремих видів і груп кримінальних правопорушень у загальному масиві злочинності;

б) лише територію вчинення кримінальних правопорушень;

в) виключно кількість засуджених осіб;

г) порядок реєстрації кримінальних правопорушень.

3. Динаміка злочинності відображає:

а) зміну кількісних і якісних показників злочинності у часі;

б) тільки кількість потерпілих;

в) виключно місце вчинення кримінального правопорушення;

г) порядок призначення покарання.

4. Латентною є злочинність, яка:

а) повністю відображена офіційною кримінальною статистикою;

б) з певних причин не отримала відображення в офіційній статистиці або не стала відомою компетентним органам;

в) складається виключно з нетяжких кримінальних правопорушень;

г) існує лише у сфері організованої злочинності.

5. Коефіцієнт злочинності застосовується для:

а) визначення ступеня поширеності злочинності відносно чисельності населення;

б) визначення виду кримінального покарання;

в) встановлення вини конкретної особи;

г) визначення підслідності кримінального провадження.

Практичні завдання:

1. Офіційна статистика свідчить про зменшення протягом трьох років кількості зареєстрованих випадків певного виду кримінальних правопорушень на 25 %. Водночас за результатами анонімного опитування населення кількість осіб, які повідомили про те, що ставали жертвами таких правопорушень, істотно не змінилася.

Проаналізуйте ситуацію та визначте:

- чи достатньо офіційної статистики для висновку про фактичне зниження рівня відповідного виду злочинності;
- яке значення для оцінювання ситуації має явище латентної злочинності;
- які фактори могли спричинити розбіжність між офіційними статистичними даними та результатами опитування;
- які додаткові джерела кримінологічної інформації доцільно використати;
- які висновки можна сформулювати щодо необхідності комплексного підходу до оцінювання стану злочинності.

2. Розробіть комплекс профілактичних заходів щодо характеристик злочинності, розподіливши їх за рівнями або напрямами запобігання.

Тема 3. Детермінанти злочинності.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття детермінації та її значення у кримінологічній науці.
2. Причинність як одна з форм детермінації злочинності.
3. Поняття та основні ознаки причин злочинності.
4. Поняття умов злочинності та їх співвідношення з її причинами.
5. Інші види зв’язків між соціальними явищами та злочинністю.
6. Класифікація детермінант злочинності за змістом, рівнем, масштабом та механізмом впливу.
7. Загальносоціальні, групові та індивідуальні детермінанти кримінально протиправної поведінки.
8. Економічні, соціальні, політичні, організаційно-управлінські та соціально-психологічні детермінанти злочинності.
9. Механізм формування криміногенної мотивації особи та роль конкретної життєвої ситуації.
10. Значення встановлення причин та умов злочинності для організації кримінологічного запобігання.

Питання для самоперевірки:

1. Що в кримінології розуміють під детермінацією злочинності?
2. У чому полягає відмінність між причиною та умовою кримінального правопорушення?
3. Чи може одна й та сама соціальна обставина виступати причиною в одному випадку та умовою — в іншому?
4. Які рівні детермінації злочинності виділяють у кримінології?

5. Чим причинний зв’язок відрізняється від статистичної кореляції?
6. Яке значення має конкретна життєва ситуація у механізмі індивідуальної кримінально протиправної поведінки?
7. Чому неможливо пояснювати злочинність дією лише одного криміногенного фактора?
8. Як результати вивчення детермінант злочинності можуть використовуватися у запобіжній діяльності?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Що у кримінології найбільш точно характеризує причину злочинності?

а. Обставина, яка лише полегшує вчинення кримінального правопорушення.

б. Явище або процес, що породжує чи формує криміногенну мотивацію.

в. Будь-яка статистична зміна кількості кримінальних правопорушень.

г. Виключно недолік роботи правоохоронних органів.

2. Умовою кримінального правопорушення є:

а. обставина, яка сприяє виникненню або реалізації його причини;

б. виключно мотив поведінки особи;

в. кримінально-правова заборона певного діяння;

г. наслідок уже вчиненого кримінального правопорушення.

3. Який із наведених рівнів НЕ належить до основних рівнів кримінологічного аналізу детермінант?

а. Детермінанти злочинності загалом.

б. Детермінанти окремого виду злочинності.

в. Детермінанти конкретного кримінального правопорушення.

г. Детермінанти юридичної сили нормативно-правового акта.

4. Яке твердження щодо причинності є правильним?

а. Будь-яка кореляція між двома явищами доводить причинний зв’язок.

б. Причинність означає об’єктивний зв’язок, за якого одне явище за певних умов породжує інше.

в. Причинність існує тільки щодо поведінки конкретної особи.

г. Причинність не використовується під час кримінологічного прогнозування.

5. До індивідуального рівня детермінації кримінально протиправної поведінки належить:

а. стан економіки держави в цілому;

б. загальний рівень урбанізації;

в. взаємодія особистісних властивостей людини та конкретної життєвої ситуації;

г. структура злочинності в державі.

Практичні завдання:

1. У територіальній громаді протягом двох років зафіксовано істотне збільшення кількості крадіжок, грабежів та випадків пошкодження майна. Одночасно в громаді зросло безробіття серед молоді, припинили роботу декілька спортивних та молодіжних центрів, збільшилася кількість осіб, які зловживають алкоголем, а в окремих районах вуличне освітлення тривалий час залишається несправним. Працівники поліції також відзначають недостатню кількість патрульних нарядів у вечірній та нічний час.

Завдання:

- *Визначте можливі детермінанти зростання злочинності у громаді.*
- *Розмежуйте серед наведених обставин можливі причини та умови кримінально протиправної поведінки.*
- *Класифікуйте встановлені детермінанти за їх змістом.*
- *Визначте, які додаткові кримінологічні дані необхідно отримати для перевірки сформульованих припущень.*
- *Запропонуйте комплекс заходів, спрямованих на нейтралізацію або послаблення встановлених криміногенних чинників.*

2. Неповнолітній протягом тривалого часу пропускав навчання, конфліктував із батьками, більшість вільного часу проводив із групою старших підлітків, частина яких раніше притягувалася до юридичної відповідальності. Після вживання алкоголю разом із двома знайомими він пошкодив припаркований автомобіль та викрав із нього майно.

Завдання:

- *Встановіть можливі детермінанти кримінально протиправної поведінки неповнолітнього.*
- *Розподіліть їх на причини, умови та інші криміногенні чинники.*
- *Визначте загальносоціальні, групові та індивідуальні детермінанти.*
- *Охарактеризуйте роль конкретної життєвої ситуації.*
- *Визначте, які заходи індивідуального та спеціально-кримінологічного запобігання могли б зменшити ризик вчинення такого правопорушення.*

Тема 4. Кримінологічне вчення про особу злочинця.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття особи злочинця та її місце в предметі кримінології.
2. Співвідношення понять «особа злочинця», «особа, яка вчинила кримінальне правопорушення» та «суб’єкт кримінального правопорушення».
3. Структура кримінологічної характеристики особи злочинця.
4. Соціально-демографічні, соціально-рольові, морально-психологічні та кримінально-правові ознаки особи злочинця.
5. Поняття та критерії кримінологічної класифікації і типології осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення.
6. Особливості осіб, схильних до вчинення окремих видів кримінальних правопорушень.

7. Механізм формування кримінально протиправної поведінки особи.
8. Гендерні особливості кримінально протиправної поведінки.

Питання для самоперевірки:

1. Що розуміється під особою злочинця в кримінології?
2. Які основні групи ознак утворюють кримінологічну характеристику особи злочинця?
3. У чому полягає значення соціально-демографічних характеристик для кримінологічного аналізу особи?
4. Чим кримінологічна класифікація осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, відрізняється від їх типології?
5. Яке значення мають морально-психологічні властивості особи для пояснення кримінально протиправної поведінки?
6. Які зовнішні та внутрішні чинники можуть впливати на формування криміногенної спрямованості особи?
7. У чому проявляються гендерні особливості кримінально протиправної поведінки?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Кримінологічна характеристика особи злочинця охоплює:

а) виключно кримінально-правові ознаки вчиненого діяння;

б) сукупність соціально-демографічних, соціально-рольових, морально-психологічних та інших кримінологічно значущих ознак особи;

в) виключно відомості про судимість особи;

г) лише відомості про вік і стать особи.

2. До соціально-демографічних ознак особи злочинця належать:

а) вік, стать, освіта, сімейний стан;

б) мотив і мета кримінального правопорушення;

в) спосіб учинення кримінального правопорушення;

г) вид і розмір призначеного покарання.

3. Кримінологічна типологія осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, передбачає:

а) об’єднання осіб за найбільш істотними кримінологічно значущими властивостями та особливостями поведінки;

б) розподіл кримінальних проваджень між судами;

в) визначення виду кримінального покарання;

г) встановлення складу кримінального правопорушення.

4. До морально-психологічних характеристик особи злочинця може належати:

а) система ціннісних орієнтацій та мотивація поведінки;

б) місце реєстрації кримінального провадження;

в) підслідність кримінального правопорушення;

г) процесуальний строк досудового розслідування.

5. Вивчення особи злочинця має практичне значення насамперед для:

а) встановлення правил територіальної підсудності;

б) розроблення диференційованих та індивідуалізованих заходів запобігання кримінально протиправній поведінці;

в) визначення процесуального порядку проведення обшуку;

г) встановлення форми судового рішення.

Практичні завдання:

1. Особа віком 27 років, неодружена, постійного місця роботи не має, раніше двічі притягувалася до кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти власності. Після звільнення підтримувала стійкі зв'язки з особами кримінальної спрямованості, систематично зловживала алкоголем. Протягом року вчинила декілька корисливих кримінальних правопорушень. ***На підставі наведених відомостей:***

- складіть кримінологічну характеристику особи;
- виокремте соціально-демографічні, соціально-рольові, морально-психологічні та кримінально-правові ознаки;
- визначте криміногенні чинники, які могли впливати на її поведінку;
- запропонуйте можливий тип особи за кримінологічною типологією;
- визначте напрями індивідуальної профілактичної роботи.

2. Порівняйте два умовні кримінологічні портрети: особи, яка систематично вчиняє корисливі кримінальні правопорушення, та особи, яка вчинила насильницьке кримінальне правопорушення внаслідок тривалого міжособистісного конфлікту. Визначте спільні та відмінні соціальні, психологічні й поведінкові характеристики та обґрунтуйте, чому профілактичні заходи щодо таких осіб мають бути диференційованими.

Тема 5. Кримінологічна віктимологія.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття та предмет кримінологічної віктимології.
2. Поняття жертви кримінального правопорушення та її кримінологічні ознаки.
3. Основні підходи до класифікації жертв кримінальних правопорушень.
4. Поняття віктимності, її види та кримінологічне значення.
5. Віктимна поведінка та її роль у механізмі конкретного кримінального правопорушення.
6. Поняття та рівні віктимізації населення.
7. Суїцидальна поведінка як об'єкт кримінологічного дослідження.
8. Стан, детермінанти та основні напрями запобігання віктимізації в Україні.

Питання для самоперевірки:

1. Що становить предмет кримінологічної віктимології?
2. Які критерії можуть використовуватися для класифікації жертв кримінальних правопорушень?
3. У чому полягає відмінність між віктимністю та віктимізацією?
4. Які види віктимної поведінки можуть виділятися у кримінології?

5. Яке місце поведінка потерпілої особи може посідати у механізмі конкретного кримінального правопорушення?
6. Які соціальні та індивідуальні чинники можуть впливати на рівень віктимізації?
7. Які напрями віктимологічного запобігання можуть застосовуватися щодо окремих категорій населення?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Кримінологічна віктимологія вивчає:

а) виключно особу правопорушника;

б) жертв кримінальних правопорушень, віктимність, віктимізацію та заходи віктимологічного запобігання;

в) порядок доказування у кримінальному провадженні;

г) систему кримінальних покарань.

2. Віктимність означає:

а) кримінологічно значущу схильність або підвищену вразливість особи чи певної групи до заподіяння їм шкоди кримінальним правопорушенням за певних умов;

б) обов'язкову винуватість потерпілої особи;

в) наявність судимості;

г) вчинення особою кримінального правопорушення.

3. Віктимізація населення характеризує:

а) процес і результат перетворення осіб або соціальних груп на жертв кримінальних правопорушень;

б) процес призначення покарання;

в) законодавче встановлення кримінальної відповідальності;

г) порядок реєстрації кримінального провадження.

4. Віктимна поведінка потерпілої особи:

а) завжди є протиправною;

б) може мати різний характер і за певних обставин впливати на розвиток криміногенної ситуації;

в) завжди виключає відповідальність особи, яка вчинила кримінальне правопорушення;

г) є тотожною кримінально протиправній поведінці.

5. Віктимологічне запобігання спрямоване на:

а) зниження віктимності та ризику віктимізації осіб і соціальних груп;

б) визначення складу кримінального правопорушення;

в) встановлення виду покарання;

г) зміну правил підслідності.

Практичні завдання:

1. Упродовж року в місті збільшилася кількість грабежів та розбоїв, що вчиняються у вечірній і нічний час поблизу зупинок громадського транспорту та неосвітлених ділянок вулиць. Значну частину потерпілих становлять особи, які пересуваються самостійно та

відкрито користуються мобільними телефонами або іншими цінними речами. ***Проаналізуйте наведену ситуацію та:***

- *визначте основні об'єктивні й суб'єктивні фактори віктимізації;*
- *охарактеризуйте можливі види віктимності;*
- *оцініть значення конкретної ситуації для підвищення ризику стати жертвою;*
- *запропонуйте заходи загальної та індивідуальної віктимологічної профілактики;*
- *визначте, які суб'єкти мають бути залучені до реалізації таких заходів.*

2. Розробіть віктимологічну програму для територіальної громади, спрямовану на зменшення ризиків одного з обраних видів віктимізації: шахрайства щодо осіб похилого віку, домашнього насильства, кіберзлочинності, насильницької злочинності або кримінальних правопорушень щодо неповнолітніх. Визначте цільову групу, основні фактори ризику, суб'єктів реалізації програми та не менше п'яти конкретних профілактичних заходів.

Тема 6. Протидія та профілактика злочинності.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття, зміст та основні напрями протидії злочинності.
2. Поняття запобігання, попередження та профілактики злочинності та їх співвідношення.
3. Мета, завдання та принципи кримінологічного запобігання злочинності.
4. Загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання злочинності.
5. Система суб'єктів протидії та профілактики злочинності.
6. Планування і програмування заходів запобігання злочинності.
7. Поняття, види та методи кримінологічного прогнозування.
8. Значення кримінологічного прогнозування для формування та реалізації заходів протидії злочинності.

Питання для самоперевірки:

1. У чому полягає зміст протидії злочинності?
2. Як співвідносяться поняття запобігання, попередження та профілактики злочинності?
3. Які основні рівні кримінологічного запобігання злочинності?
4. Чим загальносоціальні заходи відрізняються від спеціально-кримінологічних?
5. Хто належить до суб'єктів запобігання та профілактики злочинності?
6. Що розуміється під кримінологічним прогнозуванням і які його основні види?
7. Яке значення мають результати кримінологічного прогнозування для планування профілактичної діяльності?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Загальносоціальне запобігання злочинності передбачає:

а) здійснення широкого комплексу соціальних, економічних, освітніх та інших заходів, які опосередковано впливають на криміногенні фактори;

б) виключно проведення досудового розслідування;

в) лише призначення кримінального покарання;

г) виключно індивідуальну роботу з раніше засудженими особами.

2. Спеціально-кримінологічне запобігання спрямоване на:

а) цілеспрямований вплив на конкретні криміногенні фактори, види злочинності, групи або ситуації;

б) визначення підсудності справ;

в) тлумачення кримінально-правових норм;

г) встановлення розміру судового збору.

3. Індивідуальна профілактика здійснюється насамперед щодо:

а) конкретних осіб, поведінка або спосіб життя яких свідчать про підвищений ризик кримінально протиправної поведінки, у межах закону;

б) виключно всього населення держави;

в) тільки юридичних осіб;

г) лише потерпілих у завершених кримінальних провадженнях.

4. Кримінологічне прогнозування являє собою:

а) науково обґрунтоване передбачення можливого майбутнього стану, структури, динаміки злочинності або кримінально протиправної поведінки;

б) визначення судом міри покарання;

в) встановлення фактичних обставин конкретного кримінального провадження;

г) реєстрацію заяв про кримінальні правопорушення.

5. Ефективна система профілактики злочинності повинна:

а) ґрунтуватися виключно на посиленні кримінальної відповідальності;

б) поєднувати заходи різного рівня та передбачати взаємодію державних органів, органів місцевого самоврядування і громадськості;

в) здійснюватися виключно органами Національної поліції;

г) обмежуватися реагуванням на вже вчинені кримінальні правопорушення.

Практичні завдання:

1. У місті протягом двох років спостерігається зростання кількості кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми. Серед найбільш поширених — кримінальні правопорушення проти власності, хуліганські прояви та правопорушення, пов’язані з незаконним обігом наркотичних засобів. За результатами попереднього аналізу встановлено проблеми із зайнятістю молоді, недостатню кількість спортивних і культурних заходів, поширення неблагополучних сімей та негативний вплив окремих молодіжних груп. ***Розробіть комплекс заходів протидії такій злочинності та:***

- *визначте основні криміногенні фактори;*
- *розподіліть запропоновані заходи на загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні;*

- *визначте суб'єктів, відповідальних за їх реалізацію;*
- *запропонуйте механізми взаємодії між ними;*
- *визначте критерії, за якими можна оцінювати ефективність запропонованих заходів.*

2. У місті протягом останніх трьох років спостерігається стійке збільшення кількості дистанційних шахрайств із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. На підставі цієї тенденції підготуйте кримінологічний прогноз на наступний рік. Визначте інформацію, необхідну для прогнозування, можливі фактори подальшого зростання або зниження цього виду злочинності, сформулюйте найбільш імовірний сценарій розвитку кримінологічної ситуації та запропонуйте не менше п'яти профілактичних заходів, які доцільно реалізувати з урахуванням зробленого прогнозу.

Тема 7. Організована, професійна злочинність.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття та основні кримінологічні ознаки організованої злочинності.
2. Сучасні форми прояву та основні напрями діяльності організованих злочинних структур.
3. Детермінанти виникнення, функціонування та поширення організованої злочинності.
4. Поняття, ознаки та кримінологічні особливості професійної злочинності.
5. Кримінальний професіоналізм та його основні характеристики.
6. Рецидивна злочинність: поняття, ознаки та кримінологічна характеристика.
7. Спільні та відмінні ознаки організованої, професійної та рецидивної злочинності.
8. Основні напрями та заходи протидії організованій, професійній і рецидивній злочинності.

Питання для самоперевірки:

1. Які ознаки дозволяють відмежувати організовану злочинність від інших видів злочинності?
2. Які соціальні, економічні та організаційні чинники сприяють функціонуванню організованих злочинних структур?
3. Що розуміється під кримінальним професіоналізмом?
4. Якими ознаками характеризується професійна злочинність?
5. У чому полягає відмінність професійної злочинності від рецидивної?
6. Які взаємозв'язки можуть існувати між організованою, професійною та рецидивною злочинністю?
7. Які заходи є найбільш важливими для запобігання функціонуванню організованих злочинних структур?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Однією з характерних ознак організованої злочинності є:

а) випадковий характер взаємодії між правопорушниками;

б) стійкість, структурованість та узгодженість кримінально протиправної діяльності;

в) виключно одноразове вчинення кримінального правопорушення;

г) відсутність розподілу ролей між учасниками.

2. Професійна злочинність характеризується передусім:

а) систематичним використанням кримінального досвіду, знань і навичок для вчинення кримінальних правопорушень;

б) виключно необережною поведінкою;

в) відсутністю спеціалізації кримінально протиправної діяльності;

г) обов'язковим учиненням кримінального правопорушення групою осіб.

3. Кримінальний професіоналізм може передбачати:

а) спеціалізацію, набуття відповідних умінь та стійку орієнтацію на кримінально протиправну діяльність;

б) виключно наявність юридичної освіти;

в) одноразове випадкове порушення кримінального закону;

г) виключно неповнолітній вік правопорушника.

4. Рецидивна злочинність у кримінологічному аспекті пов'язана насамперед із:

а) повторним учиненням кримінальних правопорушень особами, які раніше вже вчиняли кримінально протиправні діяння;

б) учиненням правопорушень тільки неповнолітніми;

в) вчиненням виключно необережних правопорушень;

г) злочинністю лише у сфері економіки.

5. Протидія організованій злочинності повинна передбачати:

а) комплекс правових, організаційних, соціально-економічних та спеціально-кримінологічних заходів;

б) виключно посилення санкцій кримінально-правових норм;

в) лише індивідуальну профілактичну бесіду;

г) виключно інформаційні кампанії серед населення.

Практичні завдання:

1. Правоохоронними органами виявлено стійку групу осіб, яка протягом кількох років систематично вчиняла кримінальні правопорушення корисливого характеру. У групі існував чіткий розподіл функцій: одні особи займалися пошуком потенційних об'єктів, інші безпосередньо вчиняли правопорушення, треті забезпечували реалізацію отриманого майна. Частина учасників раніше неодноразово притягувалася до кримінальної відповідальності та володіла спеціальними навичками, необхідними для вчинення відповідних діянь. ***Проаналізуйте ситуацію та:***

- *визначте ознаки організованої, професійної та рецидивної злочинності;*
- *встановіть, які із цих характеристик можуть одночасно поєднуватися у поведінці учасників;*
- *визначте можливі детермінанти тривалого функціонування такої групи;*

- *запропонуйте комплекс заходів, спрямованих на припинення та запобігання її діяльності.*

2. Складіть порівняльну характеристику організованої, професійної та рецидивної злочинності за такими критеріями: характер кримінально протиправної діяльності, стійкість, спеціалізація, роль кримінального досвіду, груповий характер, особливості особи правопорушника, основні детермінанти та пріоритетні заходи запобігання. За результатами аналізу сформулюйте висновок щодо можливості взаємного перетинання зазначених видів злочинності.

Тема 8. Ювенальна злочинність.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття та кримінологічні особливості ювенальної злочинності.
2. Стан, структура, динаміка та основні тенденції ювенальної злочинності.
3. Кримінологічна характеристика особи неповнолітнього, який вчиняє кримінальні правопорушення.
4. Соціально-психологічні особливості формування кримінально протиправної поведінки неповнолітніх.
5. Сімейні, освітні, соціальні та економічні детермінанти ювенальної злочинності.
6. Вплив групи однолітків, інформаційного середовища та інших деструктивних суспільних процесів на поведінку неповнолітніх.
7. Система суб'єктів попередження та профілактики ювенальної злочинності.
8. Загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання ювенальній злочинності.

Питання для самоперевірки:

1. Які особливості відрізняють ювенальну злочинність від злочинності дорослих?
2. Які кримінологічно значущі ознаки характеризують особу неповнолітнього правопорушника?
3. Яку роль у формуванні кримінально протиправної поведінки неповнолітніх відіграє сімейне середовище?
4. Як група однолітків може впливати на поведінку неповнолітньої особи?
5. Які деструктивні процеси сучасного суспільства можуть детермінувати ювенальну злочинність?
6. Які суб'єкти беруть участь у запобіганні кримінально протиправній поведінці неповнолітніх?
7. Чому рання профілактика має особливе значення у системі запобігання ювенальній злочинності?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Ювенальна злочинність у кримінологічному аспекті пов'язана насамперед із:

а) кримінально протиправною поведінкою неповнолітніх;

б) злочинністю виключно у місцях позбавлення волі;

в) лише професійною злочинністю;

г) правопорушеннями виключно посадових осіб.

2. До детермінант ювенальної злочинності може належати:

а) негативне сімейне середовище та недоліки соціалізації;

б) виключно географічне розташування суду;

в) порядок проведення досудового розслідування;

г) вид процесуального документа.

3. Важливим соціально-психологічним чинником кримінально протиправної поведінки неповнолітнього може бути:

а) негативний вплив групи однолітків;

б) номер навчального закладу;

в) форма судового рішення;

г) територіальна підсудність.

4. Індивідуальна профілактика ювенальної злочинності передбачає:

а) цілеспрямовану роботу з конкретним неповнолітнім з урахуванням факторів ризику його поведінки та соціального оточення;

б) тільки прийняття нових кримінальних законів;

в) виключно загальнодержавні економічні реформи;

г) лише застосування покарання.

5. Ефективне запобігання ювенальній злочинності потребує:

а) міжвідомчої взаємодії сім'ї, закладів освіти, соціальних служб, органів місцевого самоврядування та правоохоронних органів;

б) діяльності виключно суду;

в) ізоляції всіх неповнолітніх із груп ризику;

г) лише посилення кримінальної відповідальності.

Практичні завдання:

1. У громаді зафіксовано зростання кількості кримінальних правопорушень проти власності, що вчиняються неповнолітніми віком 15–17 років. Значна частина таких осіб систематично пропускає навчання, виховується у сім'ях із складними життєвими обставинами, частину вільного часу проводить у неформальних групах однолітків. У районі недостатньо доступних спортивних та культурних закладів для молоді. ***На підставі наведених обставин:***

- *визначте основні детермінанти ювенальної злочинності;*
- *розподіліть їх на макро-, мікросоціальні та індивідуальні;*
- *визначте суб'єктів профілактичної діяльності;*
- *запропонуйте загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи;*
- *визначте критерії оцінювання ефективності запропонованих заходів.*

2. Розробіть модель індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітнім, який систематично пропускає заняття, демонструє агресивну поведінку, підтримує контакти з однолітками, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення, та має конфлікти в сім'ї.

Визначте фактори ризику, захисні фактори, необхідних суб'єктів профілактики та послідовність профілактичних заходів.

Тема 9. Жіноча злочинність.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття жіночої злочинності та її місце у структурі загальної злочинності.
2. Стан, структура, динаміка та основні тенденції жіночої злочинності.
3. Особливості кримінологічної характеристики жінок, які вчиняють кримінальні правопорушення.
4. Соціально-демографічні та морально-психологічні особливості особи жінки, яка вчинила кримінальне правопорушення.
5. Основні детермінанти жіночої злочинності.
6. Вплив сімейних, соціально-економічних, професійних та інших життєвих обставин на кримінально протиправну поведінку жінок.
7. Вплив деструктивних суспільних процесів на стан та характер жіночої злочинності.
8. Особливості попередження та профілактики жіночої злочинності.

Питання для самоперевірки:

1. Що розуміється під жіночою злочинністю як кримінологічною категорією?
2. Які особливості можуть бути притаманні структурі жіночої злочинності?
3. Які характеристики враховуються під час складання кримінологічного портрета жінки, яка вчиняє кримінальні правопорушення?
4. Які соціальні та економічні фактори можуть детермінувати жіночу злочинність?
5. Яке значення для кримінологічного аналізу мають сімейні та соціально-рольові характеристики жінки?
6. Як кризові та інші деструктивні суспільні процеси можуть впливати на жіночу злочинність?
7. У чому полягають особливості профілактики кримінально протиправної поведінки жінок?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Жіноча злочинність як кримінологічне явище являє собою:

а) частину загальної злочинності, що охоплює кримінальні правопорушення, учинені жінками;

б) виключно насильницькі кримінальні правопорушення;

в) кримінальні правопорушення лише у сімейно-побутовій сфері;

г) виключно правопорушення проти власності.

2. Кримінологічний аналіз жіночої злочинності передбачає дослідження:

а) її стану, структури, динаміки, детермінант та особливостей осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення;

б) тільки кількості обвинувальних вироків;

в) виключно санкцій кримінально-правових норм;

г) лише порядку проведення слідчих дій.

3. До детермінант жіночої злочинності можуть належати:

а) соціально-економічні, сімейні, психологічні та інші криміногенно значущі фактори;

б) виключно біологічні характеристики;

в) лише процесуальний статус особи;

г) виключно місце розташування суду.

4. Профілактика жіночої злочинності повинна:

а) враховувати конкретні соціальні, сімейні, економічні та індивідуальні фактори кримінально протиправної поведінки;

б) здійснюватися однаково щодо всіх осіб незалежно від причин поведінки;

в) обмежуватися застосуванням кримінального покарання;

г) здійснюватися виключно після вчинення повторного кримінального правопорушення.

5. Дослідження жіночої злочинності як окремого виду має кримінологічне значення тому, що:

а) дозволяє виявляти специфіку її детермінації, структури та напрямів профілактики;

б) доводить існування окремої системи кримінального законодавства для жінок;

в) виключає необхідність аналізу загальної злочинності;

г) замінює дослідження особи правопорушника.

Практичні завдання:

1. За результатами кримінологічного аналізу в регіоні встановлено зростання кількості кримінальних правопорушень проти власності, вчинених жінками. Серед осіб цієї категорії значну частину становлять жінки, які мають нестабільну зайнятість, утримують неповнолітніх дітей, перебувають у складних матеріальних умовах або мають тривалі сімейні конфлікти. ***Проаналізуйте наведені дані та:***

- *визначте можливі детермінанти відповідної кримінально протиправної поведінки;*
- *розмежуйте соціально-економічні, сімейно-побутові та індивідуально-психологічні фактори;*
- *визначте, яких додаткових даних недостатньо для повноцінної кримінологічної характеристики;*
- *запропонуйте комплекс профілактичних заходів;*
- *визначте суб'єктів, які повинні брати участь у їх реалізації.*

2. Складіть узагальнений кримінологічний портрет жінки, яка вчиняє певний обраний вид кримінальних правопорушень. Охарактеризуйте соціально-демографічні, соціально-рольові, морально-психологічні та кримінально-правові ознаки, можливі мотиви поведінки та детермінанти. На основі сформованого портрета запропонуйте індивідуальні та спеціально-кримінологічні заходи профілактики.

Тема 10. Насильницька злочинність.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття та основні кримінологічні ознаки насильницької злочинності.
2. Види насильницької злочинності та критерії їх кримінологічної класифікації.
3. Стан, структура, динаміка та основні тенденції насильницької злочинності.
4. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє насильницькі кримінальні правопорушення.
5. Особливості мотивації насильницької кримінально протиправної поведінки.
6. Соціальні, психологічні, сімейно-побутові та ситуаційні детермінанти насильницької злочинності.
7. Роль конфліктної криміногенної ситуації у механізмі насильницького кримінального правопорушення.
8. Основні напрями кримінологічного попередження та профілактики насильницької злочинності.
9. Гендерний аспект у кримінологічному дослідженні насильницької злочинності.
10. Особливості насильницьких кримінальних правопорушень, учинених жінками.
11. Кримінологічна характеристика жінок, які вчиняють насильницькі кримінальні правопорушення.
12. Особливості мотивації насильницької кримінально протиправної поведінки жінок.
13. Сімейно-побутові, соціальні та психологічні чинники жіночої насильницької злочинності.
14. Роль конфліктних життєвих ситуацій у механізмі насильницької поведінки.
15. Вплив кризових і деструктивних процесів у суспільстві на стан та динаміку насильницької злочинності.
16. Особливості профілактики насильницької кримінально протиправної поведінки жінок.

Питання для самоперевірки:

1. Якими ознаками характеризується насильницька злочинність?
2. Які види кримінальних правопорушень можуть бути віднесені до насильницької злочинності у кримінологічному аспекті?
3. Які особливості можуть характеризувати особу насильницького правопорушника?
4. Які мотиви найбільш тісно пов’язані з насильницькою кримінально протиправною поведінкою?
5. Яку роль у детермінації насильницької злочинності відіграють сімейно-побутові та міжособистісні конфлікти?
6. Як конкретна життєва ситуація може вплинути на механізм насильницького кримінального правопорушення?
7. Які заходи можуть застосовуватися для загальної та індивідуальної профілактики насильницької злочинності?
8. У чому полягає значення гендерного підходу для кримінологічного дослідження насильницької злочинності?

9. Які особливості можуть характеризувати особу жінки, яка вчиняє насильницьке кримінальне правопорушення?
10. Які мотиви можуть лежати в основі насильницької кримінально протиправної поведінки жінок?
11. Яке значення мають сімейно-побутові конфлікти у механізмі насильницької поведінки?
12. Як соціально-економічні та інші деструктивні процеси можуть впливати на насильницьку злочинність?
13. Які обставини необхідно враховувати під час розроблення заходів профілактики жіночої насильницької злочинності?
14. Чому кримінологічний аналіз насильницької поведінки має враховувати поєднання індивідуальних і ситуаційних факторів?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Визначальною ознакою насильницької злочинності є:

а) застосування або загроза застосування насильства щодо особи у кримінально протиправній поведінці;

б) виключно корисливий мотив;

в) обов'язкова організованість усіх кримінальних правопорушень;

г) учинення правопорушень лише неповнолітніми.

2. До детермінант насильницької злочинності можуть належати:

а) конфліктне соціальне середовище, агресивні установки, зловживання психоактивними речовинами та інші криміногенні фактори;

б) виключно процедура судового розгляду;

в) лише правила територіальної підсудності;

г) тільки вид призначеного покарання.

3. Під час кримінологічної характеристики насильницького правопорушника важливе значення має дослідження:

а) його ціннісних орієнтацій, мотивації, способів реагування на конфліктні ситуації та соціального середовища;

б) виключно номера кримінального провадження;

в) лише місця розташування органу досудового розслідування;

г) тільки виду судового рішення.

4. Криміногенна ситуація при насильницькому кримінальному правопорушенні:

а) може виступати важливим елементом механізму формування та реалізації кримінально протиправної поведінки;

б) не має жодного кримінологічного значення;

в) завжди є єдиною причиною кримінального правопорушення;

г) існує тільки після вчинення кримінального правопорушення.

5. Профілактика насильницької злочинності повинна передбачати:

а) комплексний вплив на соціальні, ситуаційні та індивідуальні криміногенні фактори;

б) виключно збільшення строків покарання;

в) лише реагування після вчинення кримінального правопорушення;

г) виключно зміну кримінального законодавства.

Практичні завдання:

1. Протягом року в районі міста збільшилася кількість насильницьких кримінальних правопорушень, значна частина яких учинялася у вечірній час у місцях дозвілля та під час конфліктів між особами, які перебували у стані алкогольного сп'яніння. В окремих випадках правопорушенню передували тривалі міжособистісні конфлікти. ***Проведіть кримінологічний аналіз ситуації та:***

- *визначте основні соціальні, ситуаційні та індивідуальні детермінанти;*
- *охарактеризуйте роль конфліктної ситуації у механізмі кримінально протиправної поведінки;*
- *визначте групи підвищеного криміногенного та віктимологічного ризику;*
- *запропонуйте загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні профілактичні заходи;*
- *визначте суб'єктів, відповідальних за їх реалізацію.*

2. Проаналізуйте умовну ситуацію: особа раніше не притягувалася до кримінальної відповідальності, однак упродовж тривалого часу перебувала у конфліктних відносинах із сусідом. Після чергового конфлікту, що супроводжувався взаємними образами та вживанням алкоголю, вона застосувала фізичне насильство, заподіявши потерпілому тяжку шкоду здоров'ю. ***Визначте:***

- *індивідуальні та ситуаційні фактори кримінально протиправної поведінки;*
- *можливу роль тривалого конфлікту у механізмі насильницького діяння;*
- *які додаткові відомості необхідні для складання кримінологічної характеристики особи;*
- *на яких етапах розвитку конфлікту могли бути застосовані профілактичні заходи;*
- *які заходи індивідуальної профілактики можуть бути доцільними для недопущення повторної насильницької поведінки.*

3. Жінка протягом тривалого часу перебувала у конфліктних сімейних відносинах. Суперечки між членами сім'ї систематично загострювалися, супроводжувалися взаємними образами та агресивною поведінкою. Під час чергового конфлікту вона застосувала фізичне насильство, внаслідок чого іншій особі було заподіяно значну шкоду здоров'ю. ***Проаналізуйте ситуацію та:***

- *визначте індивідуальні, сімейно-побутові та ситуаційні чинники насильницької поведінки;*
- *охарактеризуйте роль тривалого конфлікту у механізмі кримінального правопорушення;*
- *визначте, які додаткові відомості необхідні для складання кримінологічної характеристики особи;*

- *встановіть можливі етапи, на яких профілактичне втручання могло запобігти ескалації конфлікту;*
- *запропонуйте заходи індивідуальної профілактики.*

4. Проведіть порівняльний кримінологічний аналіз насильницької поведінки чоловіків і жінок за такими критеріями: характер соціального оточення, типові конфліктні ситуації, мотивація, роль сімейно-побутових обставин, вплив попереднього досвіду насильства та напрями профілактики. Визначте, які із зазначених характеристик можуть мати гендерну специфіку, а які є загальними для насильницької злочинності.

Тема 11. Злочинність у місцях позбавлення волі.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття та кримінологічні особливості злочинності у місцях позбавлення волі.
2. Основні види та форми прояву кримінально протиправної поведінки у місцях позбавлення волі.
3. Кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення в установах виконання покарань.
4. Причини та умови злочинності у місцях позбавлення волі.
5. Вплив умов ізоляції та особливостей середовища засуджених на кримінально протиправну поведінку.
6. Міжособистісні конфлікти як фактор кримінально протиправної поведінки у місцях позбавлення волі.
7. Проблема латентності кримінальних правопорушень у місцях позбавлення волі.
8. Основні напрями запобігання злочинності в установах виконання покарань.

Питання для самоперевірки:

1. Які кримінологічні особливості характеризують злочинність у місцях позбавлення волі?
2. Які групи причин та умов можуть детермінувати кримінально протиправну поведінку засуджених?
3. Яке значення має соціальне середовище установи виконання покарань для формування поведінки засуджених?
4. Як міжособистісні конфлікти можуть впливати на стан злочинності у місцях позбавлення волі?
5. Чому під час аналізу цього виду злочинності необхідно враховувати можливу латентність кримінальних правопорушень?
6. Які індивідуальні характеристики засуджених мають значення для профілактичної діяльності?
7. Які напрями запобігання злочинності можуть реалізовуватися в установах виконання покарань?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Злочинність у місцях позбавлення волі досліджується кримінологією як:

а) специфічний прояв злочинності, пов’язаний з особливими умовами середовища установ виконання покарань;

б) виключно різновид адміністративної деліктності;

в) явище, не пов’язане із загальними закономірностями злочинності;

г) виключно сукупність дисциплінарних проступків.

2. До кримінологічно значущих факторів злочинності у місцях позбавлення волі можуть належати:

а) міжособистісні конфлікти, особливості соціального середовища та індивідуальні характеристики засуджених;

б) виключно місце розташування суду;

в) лише процесуальний порядок ухвалення вироку;

г) номер установи виконання покарань.

3. Під час кримінологічного аналізу особи, яка вчиняє кримінальне правопорушення у місці позбавлення волі, необхідно враховувати:

а) її соціальні, психологічні, кримінально-правові та поведінкові характеристики;

б) виключно строк призначеного покарання;

в) лише вік;

г) тільки вид установи.

4. Латентність злочинності у місцях позбавлення волі означає:

а) наявність кримінальних правопорушень, які з певних причин не отримують належного офіційного відображення;

б) відсутність кримінальних правопорушень у відповідних установах;

в) виключно повторність кримінальних правопорушень;

г) вчинення тільки необережних діянь.

5. Ефективне запобігання злочинності у місцях позбавлення волі передбачає:

а) комплексний вплив на причини, умови та індивідуальні фактори кримінально протиправної поведінки;

б) виключно посилення режимних обмежень;

в) лише збільшення строків покарання;

г) виключно реагування після вчинення нового кримінального правопорушення.

Практичні завдання:

1. В установі виконання покарань протягом шести місяців збільшилася кількість конфліктів між засудженими, частина з яких переросла у насильницькі кримінальні правопорушення. Аналіз свідчить про стійкі неформальні групи, конфлікти через розподіл матеріальних ресурсів, негативний вплив окремих авторитетних засуджених і недостатню результативність індивідуальної профілактичної роботи. ***На підставі наведених даних:***

- *визначте основні причини та умови кримінально протиправної поведінки;*
- *розподіліть їх на індивідуальні, групові та організаційні;*
- *визначте кримінологічно значущі особливості середовища засуджених;*
- *запропонуйте комплекс профілактичних заходів;*

- *визначте показники, за якими можна оцінити результативність таких заходів.*

2. Розробіть комплекс профілактичних заходів щодо злочинності у місцях позбавлення волі, розподіливши їх за рівнями або напрямами запобігання.

Тема 12. Кримінологічна субкультура та її критерії.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття кримінальної субкультури та її місце у кримінологічній характеристиці злочинності.
2. Основні ознаки та структурні елементи кримінальної субкультури.
3. Неформальні норми, цінності, традиції та моделі поведінки як складові кримінальної субкультури.
4. Кримінальна субкультура у середовищі засуджених та особливості її поширення.
5. Вплив кримінальної субкультури на поведінку та ресоціалізацію засуджених.
6. Кримінальна субкультура як фактор рецидиву кримінально протиправної поведінки.
7. Вплив неформальної стратифікації та групового тиску на поведінку засуджених.
8. Основні засоби протидії негативному впливу кримінальної субкультури та злочинності у місцях позбавлення волі.

Питання для самоперевірки:

1. Що розуміється під кримінальною субкультурою у кримінології?
2. Які основні елементи утворюють зміст кримінальної субкультури?
3. Яким чином неформальні правила та групові цінності можуть впливати на поведінку засуджених?
4. У чому полягає зв’язок кримінальної субкультури з рецидивом кримінально протиправної поведінки?
5. Як груповий тиск може впливати на засудженого?
6. Чому кримінальна субкультура може перешкоджати процесу ресоціалізації?
7. Які заходи можуть використовуватися для зменшення негативного впливу кримінальної субкультури у місцях позбавлення волі?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Кримінальна субкультура являє собою:

а) систему неформальних норм, цінностей, традицій і моделей поведінки, поширених у кримінальному середовищі;

б) систему нормативно-правових актів у сфері виконання покарань;

в) сукупність виключно дисциплінарних правил установи;

г) офіційну систему професійної підготовки персоналу.

2. До елементів кримінальної субкультури можуть належати:

а) неформальні норми, цінності, символи, традиції та способи групової взаємодії;

б) виключно кримінально-правові санкції;

в) лише процесуальні строки;

г) виключно правила судочинства.

3. Кримінальна субкультура може сприяти рецидиву тому, що:

а) здатна підтримувати кримінальні установки, цінності та моделі поведінки;

б) автоматично забезпечує ресоціалізацію особи;

в) виключає контакти між засудженими;

г) усуває всі криміногенні фактори.

4. Неформальна стратифікація серед засуджених може:

а) впливати на характер міжособистісних відносин, груповий статус і поведінку особи;

б) мати виключно юридично-процесуальне значення;

в) визначати територіальну підсудність;

г) замінювати офіційні норми кримінального законодавства.

5. Протидія негативному впливу кримінальної субкультури має передбачати:

а) комплекс організаційних, соціально-психологічних, виховних та індивідуально-профілактичних заходів;

б) виключно збільшення строків позбавлення волі;

в) повну відмову від ресоціалізаційної роботи;

г) лише застосування дисциплінарних стягнень.

Практичні завдання:

1. До установи виконання покарань прибув засуджений, який раніше не відбував покарання у виді позбавлення волі. Через певний час він потрапив під вплив групи засуджених, які дотримуються неформальних кримінальних норм. Поступово особа почала демонструвати негативне ставлення до встановлених правил, відмовлятися від участі в ресоціалізаційних заходах та підтримувати поведінку, схвалювану неформальною групою. ***Проаналізуйте ситуацію та:***

- *визначте прояви впливу кримінальної субкультури;*
- *встановіть фактори, які могли сприяти потраплянню особи під такий вплив;*
- *визначте можливі наслідки для подальшої поведінки та ризику рецидиву;*
- *запропонуйте заходи індивідуальної профілактики;*
- *визначте заходи, спрямовані на зменшення групового впливу кримінальної субкультури.*

2. У виправній установі сформувалося декілька стійких неформальних груп засуджених. Між ними існує певна ієрархія, встановлено неформальні правила поведінки, а порушення цих правил спричиняє тиск на окремих засуджених. Частина осіб після звільнення підтримує зв’язки з представниками кримінального середовища та повторно вчиняє кримінальні правопорушення. ***На підставі ситуації:***

- *визначте основні ознаки кримінальної субкультури;*
- *поясніть її можливий вплив на рецидивну злочинність;*
- *визначте фактори, які підтримують існування такого середовища;*

- *запропонуйте комплекс організаційних, соціально-психологічних та індивідуально-профілактичних заходів;*
- *сформулюйте пропозиції щодо зменшення негативного впливу кримінальної субкультури на процес ресоціалізації засуджених.*

Тема 13. Злочини пов'язані з наркотизмом.

Питання, що підлягають розгляду:

1. Поняття наркотизму як соціально-негативного явища та його кримінологічна характеристика.
2. Поняття і основні ознаки злочинності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів.
3. Стан, структура, динаміка та основні тенденції злочинності, пов'язаної з наркотизмом.
4. Основні форми кримінально протиправної діяльності у сфері незаконного обігу наркотичних засобів.
5. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним обігом наркотиків.
6. Соціальні, економічні, психологічні та інші детермінанти злочинності, пов'язаної з наркотизмом.
7. Взаємозв'язок наркотизму з іншими видами злочинності.
8. Особливості латентності кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів.
9. Поняття та основні напрями попередження злочинності, пов'язаної з наркотизмом.
10. Запобігання наркоманії як складова кримінологічної протидії наркотизму.
11. Загальносоціальні заходи запобігання наркотизму та пов'язаній із ним злочинності.
12. Спеціально-кримінологічні заходи попередження кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотиків.
13. Індивідуальна профілактика поведінки осіб групи підвищеного ризику.
14. Система суб'єктів попередження та профілактики злочинності, пов'язаної з наркотизмом.
15. Особливості профілактичної роботи з дітьми та молоддю у сфері запобігання наркотизму.
16. Планування та оцінювання ефективності заходів попередження злочинності, пов'язаної з наркотизмом.

Питання для самоперевірки:

1. Що розуміється під наркотизмом у кримінологічному аспекті?
2. Які основні кримінологічні ознаки характеризують злочинність, пов'язану з незаконним обігом наркотиків?

3. Які фактори можуть детермінувати поширення наркотизму та пов’язаної з ним злочинності?
4. Якими кримінологічними особливостями можуть характеризуватися особи, які вчиняють кримінальні правопорушення у сфері незаконного обігу наркотиків?
5. Яким чином наркотизм може бути пов’язаний з корисливою, насильницькою, організованою та іншими видами злочинності?
6. Чому злочинності, пов’язаній із незаконним обігом наркотичних засобів, може бути властивий високий рівень латентності?
7. Які джерела інформації доцільно використовувати для кримінологічного дослідження злочинності, пов’язаної з наркотизмом?

Тестові завдання для самостійної роботи:

1. Наркотизм у кримінологічному аспекті доцільно розглядати як:

а) виключно медичну проблему окремої особи;

б) комплексне соціально-негативне явище, пов’язане з немедичним споживанням наркотичних засобів та супутніми негативними соціальними процесами;

в) виключно форму адміністративного правопорушення;

г) різновид процесуальної діяльності правоохоронних органів.

2. Кримінологічна характеристика злочинності, пов’язаної з наркотизмом, передбачає дослідження:

а) стану, структури, динаміки, детермінант та осіб, які вчиняють відповідні кримінальні правопорушення;

б) виключно санкцій кримінально-правових норм;

в) лише порядку проведення досудового розслідування;

г) виключно кількості обвинувальних вироків.

3. До детермінант злочинності, пов’язаної з наркотизмом, можуть належати:

а) соціально-економічні, психологічні, культурні, групові та інші криміногенні фактори;

б) виключно вид судового рішення;

в) тільки місце розташування правоохоронного органу;

г) лише процесуальний статус особи.

4. Високий рівень латентності злочинності у сфері незаконного обігу наркотиків може бути пов’язаний із:

а) прихованим характером відповідної діяльності та зацікавленістю її учасників у нерозголошенні;

б) обов’язковим публічним характером усіх таких кримінальних правопорушень;

в) відсутністю попиту на наркотичні засоби;

г) виключно необережним характером відповідних діянь.

5. Наркотизм може бути кримінологічно пов’язаний:

а) з різними видами корисливої, насильницької, організованої та іншої злочинності;

б) виключно з кримінальними правопорушеннями проти довкілля;

в) лише з необережною злочинністю;

г) виключно з кримінальними правопорушеннями неповнолітніх.

Практичні завдання:

1. У межах області протягом двох років спостерігається збільшення кількості виявлених кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів. Значну частину осіб, причетних до таких правопорушень, становить молодь. Одночасно правоохоронні органи фіксують використання соціальних мереж, месенджерів та безконтактних способів поширення заборонених речовин. ***На підставі наведеної ситуації:***

- визначте основні кримінологічні характеристики відповідного виду злочинності;
- виокремте можливі соціальні, економічні, групові та індивідуальні детермінанти;
- визначте фактори, які можуть зумовлювати латентність таких кримінальних правопорушень;
- охарактеризуйте групи підвищеного криміногенного ризику;
- визначте, які додаткові статистичні та соціологічні дані необхідні для повноцінного кримінологічного аналізу.

2. Проаналізуйте взаємозв'язок наркотизму з іншими видами злочинності. На конкретних умовних прикладах визначте, яким чином поширення наркотизму може бути пов'язане з:

- корисливою злочинністю;
- насильницькою злочинністю;
- організованою злочинністю;
- ювенальною злочинністю.

За результатами аналізу сформулюйте висновок про необхідність комплексного підходу до кримінологічного дослідження наркотизму.

3. Орган місцевого самоврядування планує розробити комплексну програму попередження наркотизму та пов'язаної з ним злочинності серед молоді. За результатами попереднього аналізу в громаді виявлено поширення експериментального вживання психоактивних речовин серед молоді, недостатню організацію дозвілля, активне поширення відповідної інформації через соціальні мережі та недостатню поінформованість молодих осіб щодо негативних наслідків наркотизму. ***Розробіть основні положення такої програми та:***

- *визначте її мету та основні завдання;*
- *сформулюйте ключові фактори ризику, на які має бути спрямована профілактична діяльність;*
- *запропонуйте загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи;*
- *визначте суб'єктів реалізації кожної групи заходів;*
- *запропонуйте критерії та показники оцінювання ефективності програми.*

4. У закладі вищої освіти виявлено факти поширення серед студентської молоді інформації про можливість придбання наркотичних засобів через соціальні мережі та

месенджери. Адміністрація закладу має намір розробити систему превентивних заходів. Запропонуйте комплексну модель профілактики наркотизму у студентському середовищі, ***визначивши***:

- *інформаційно-просвітницькі заходи;*
- *соціально-психологічні та виховні заходи;*
- *заходи індивідуальної профілактики щодо осіб групи ризику;*
- *форми взаємодії закладу освіти з батьками, соціальними, медичними та правоохоронними органами;*
- *способи моніторингу кримінологічної ситуації;*
- *критерії оцінювання результативності реалізованих профілактичних заходів.*

Тема 14. Злочини проти життя та здоров'я.

Питання, що підлягають розгляду

1. Поняття та кримінологічна характеристика злочинності проти життя та здоров'я особи.
2. Місце кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я у структурі насильницької злочинності.
3. Основні кількісні та якісні показники кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я.
4. Кримінологічна характеристика умисних вбивств та умисних тілесних ушкоджень.
5. Особливості особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я.
6. Типологія осіб, які вчиняють насильницькі кримінальні правопорушення.
7. Основні детермінанти насильницьких кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я.
8. Роль конфліктної ситуації, алкоголю та інших психоактивних речовин у механізмі насильницької поведінки.
9. Віктимологічна характеристика потерпілих від кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я.
10. Загальносоціальні, спеціально-кримінологічні та індивідуальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я.

Питання для самоперевірки

1. Які кримінологічні ознаки характеризують насильницьку злочинність?
2. Які найбільш поширені мотиви насильницьких кримінальних правопорушень?
3. Якими рисами може характеризуватися особа насильницького правопорушника?
4. Яке значення має конфліктна ситуація у механізмі конкретного насильницького кримінального правопорушення?
5. Яким чином алкогольне сп'яніння може впливати на кримінально протиправну поведінку?

6. Що становить віктимологічну характеристику потерпілих від насильницьких кримінальних правопорушень?
7. Чим ситуативний тип насильницького правопорушника відрізняється від послідовно-криміногенного?
8. Які основні напрями запобігання кримінальним правопорушенням проти життя та здоров'я?

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я у кримінологічному аспекті переважно досліджуються в межах:

а. економічної злочинності;

б. насильницької злочинності;

в. екологічної злочинності;

г. необережної злочинності.

2. Який чинник найчастіше є елементом механізму ситуативного насильницького кримінального правопорушення?

а. Міжособистісний конфлікт.

б. Зміна адміністративно-територіального устрою.

в. Податкова політика держави.

г. Порушення правил бухгалтерського обліку.

3. Віктимологічний аналіз потерпілої особи здійснюється насамперед з метою:

а. перенесення відповідальності за правопорушення на потерпілого;

б. звільнення правопорушника від відповідальності;

в. встановлення факторів віктимізації та розроблення заходів її запобігання;

г. визначення виду кримінального покарання.

4. Яка ознака найбільш характерна для послідовно-криміногенного типу насильницького правопорушника?

а. Вчинення правопорушення винятково через випадковий збіг обставин.

б. Стійка антисоціальна спрямованість та звичне використання насильства як способу вирішення конфліктів.

в. Повна відсутність попередніх конфліктів.

г. Вчинення виключно необережних діянь.

5. До спеціально-кримінологічних заходів запобігання насильницьким кримінальним правопорушенням належить:

а. загальне підвищення рівня економічного розвитку держави;

б. удосконалення системи освіти в державі загалом;

в. виявлення осіб із високим ризиком насильницької поведінки та проведення з ними індивідуальної профілактичної роботи;

г. зміна державної валютної політики.

Практичні завдання

1. Між двома сусідами протягом тривалого часу виникали конфлікти через користування земельною ділянкою. Один із чоловіків неодноразово погрожував іншому фізичною розправою. Під час чергового конфлікту, який виник після спільного вживання алкогольних напоїв, один із учасників завдав іншому численних ударів, унаслідок яких потерпілий помер.

Завдання:

- *Визначте основні детермінанти насильницької поведінки у наведеній ситуації.*
- *Охарактеризуйте роль тривалого міжособистісного конфлікту.*
- *Визначте значення алкогольного сп'яніння у механізмі кримінально протиправної поведінки.*
- *Охарактеризуйте можливий кримінологічний тип правопорушника.*
- *Визначте, які заходи раннього запобігання могли бути застосовані до ескалації конфлікту.*

2. До поліції протягом року неодноразово надходили повідомлення про конфлікти між подружжям. Під час сварок чоловік погрожував дружині, пошкоджував речі та кілька разів застосовував до неї фізичну силу. Потерпіла періодично відмовлялася від подальшого звернення до правоохоронних органів через матеріальну залежність, спільне проживання та побоювання подальшої агресії. Згодом під час чергового конфлікту їй було заподіяно тяжкі тілесні ушкодження.

Завдання:

- *Встановіть криміногенні чинники, які сприяли ескалації насильства.*
- *Визначте об'єктивні та суб'єктивні фактори віктимізації потерпілої.*
- *Поясніть, чому поведінка потерпілої не усуває відповідальності особи, яка застосовувала насильство.*
- *Визначте можливі недоліки раннього запобігання.*
- *Запропонуйте комплекс індивідуальних, спеціально-кримінологічних та віктимологічних заходів запобігання аналогічним випадкам.*

Тема 15. Злочини проти власності.

Питання, що підлягають розгляду

1. Поняття та загальна кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти власності.
2. Структура та основні види майнової злочинності.
3. Кримінологічна характеристика крадіжок.
4. Кримінологічні особливості грабежів та розбоїв як проявів корисливо-насильницької злочинності.
5. Кримінологічна характеристика шахрайства та сучасних способів його вчинення.
6. Особливості особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення проти власності.
7. Основні детермінанти корисливої та корисливо-насильницької кримінальної поведінки.

8. Роль рецидиву та кримінального професіоналізму у структурі майнової злочинності.
9. Віктимологічні особливості кримінальних правопорушень проти власності.
10. Основні напрями загальносоціального, спеціально-кримінологічного та віктимологічного запобігання кримінальним правопорушенням проти власності.

Питання для самоперевірки

1. Які кримінальні правопорушення становлять основу майнової злочинності?
2. Чим корислива ненасильницька злочинність відрізняється від корисливо-насильницької?
3. Які особливості притаманні особі правопорушника, який систематично вчиняє кримінальні правопорушення проти власності?
4. Які соціально-економічні чинники можуть впливати на рівень майнової злочинності?
5. Яке значення має доступність предмета посягання у механізмі майнового кримінального правопорушення?
6. Які віктимологічні фактори можуть збільшувати ризик вчинення кримінального правопорушення проти власності?
7. Які особливості мають сучасні шахрайства з використанням інформаційних технологій?
8. Які заходи найбільш ефективні для запобігання кримінальним правопорушенням проти власності?

Тестові завдання для самостійної роботи

1. Який мотив найбільш характерний для кримінальних правопорушень проти власності?

а. Корисливий.

б. Політичний.

в. Релігійний.

г. Мотив самозахисту.

2. Яке з наведених правопорушень у кримінологічній класифікації належить до корисливо-насильницьких?

а. Крадіжка.

б. Шахрайство.

в. Розбій.

г. Привласнення знайденої речі.

3. Яка обставина може виступати умовою вчинення крадіжки з житла?

а. Стійка корислива спрямованість особи.

б. Відсутність належних засобів охорони та тривале залишення житла без нагляду.

в. Наявність кримінально-правової заборони крадіжки.

г. Постановлення вироку після вчинення кримінального правопорушення.

4. Що є характерною особливістю професійної майнової злочинності?

а. Випадковий характер кожного кримінального правопорушення.

б. Відсутність спеціальних навичок.

в. Систематичність кримінальної діяльності та використання спеціалізованих навичок і прийомів.

г. Вчинення виключно необережних кримінальних правопорушень.

5. Який захід має виражену віктимологічну спрямованість у сфері запобігання шахрайству?

а. Підвищення обізнаності населення щодо способів шахрайства та правил безпечного поводження з персональними і платіжними даними.

б. Збільшення кількості кримінально-правових заборон.

в. Зміна адміністративно-територіального устрою.

г. Зменшення кількості навчальних закладів.

Практичні завдання

1. Протягом трьох місяців у житловому районі міста істотно збільшилася кількість крадіжок із припаркованих автомобілів. Більшість кримінальних правопорушень вчинялися у вечірній та нічний час на неосвітлених ділянках прибудинкових територій. У багатьох автомобілях власники залишали на видимих місцях сумки, ноутбуки, телефони та інші цінні речі. Камери відеоспостереження були встановлені лише біля окремих будинків.

Завдання:

- *Надайте кримінологічну характеристику описаній групі кримінальних правопорушень.*
- *Встановіть можливі причини та умови їх вчинення.*
- *Визначте об'єктивні та суб'єктивні фактори віктимізації власників автомобілів.*
- *Запропонуйте методи збору кримінологічної інформації для перевірки висунутих припущень.*
- *Розробіть комплекс спеціально-кримінологічних та віктимологічних заходів запобігання таким кримінальним правопорушенням.*

2. У територіальній громаді збільшилася кількість звернень громадян щодо телефонного та інтернет-шахрайства. Найчастіше потерпілими ставали особи старшого віку. Правопорушники телефонували їм, представлялися працівниками банку або правоохоронних органів та переконували повідомити реквізити банківських карток, коди підтвердження або переказати кошти на інший рахунок. Частина потерпілих зазначила, що раніше не отримувала інформації про поширені способи таких шахрайств.

Завдання:

- *Визначте основні кримінологічні особливості описаного виду шахрайства.*
- *Охарактеризуйте можливі детермінанти його поширення.*
- *Встановіть фактори підвищеної віктимності окремих категорій населення.*
- *Визначте, яку кримінологічну інформацію необхідно зібрати для встановлення масштабів і закономірностей таких правопорушень.*
- *Запропонуйте систему заходів запобігання на рівні поліції, банківських установ, органів місцевого самоврядування та населення.*

ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

Модульний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється у формі модульних контрольних робіт, кожна з яких охоплює теоретичне питання, тестові завдання та практичне завдання. Така структура відповідає наданому зразку методичних рекомендацій.

Модульна контрольна робота № 1 (теми 1–8)

1. Теоретичне питання щодо поняття кримінології, причинності та віктимізації, характеристик і детермінант злочинності, особи злочинця, віктимології, профілактики, організованої та професійної злочинності.

2. П’ять тестових завдань за темами 1–8.

3. Практична задача на кримінологічну характеристику явища, встановлення детермінант або розроблення профілактичних заходів.

Модульна контрольна робота № 2 (теми 9–15)

1. Теоретичне питання щодо ювенальної, жіночої, насильницької злочинності, злочинності у місцях позбавлення волі, кримінологічної субкультури або наркотизму.

2. П’ять тестових завдань за темами 9–15.

3. Практична задача на аналіз причин і умов конкретного виду злочинності та розроблення комплексу заходів профілактики.

Критерії оцінювання МКР: теоретичне питання — до 40 % балів; тестові завдання — до 30 %; практична задача — до 30 %. Робота без належного обґрунтування кримінологічних висновків оцінюється не вище 50 % максимального балу за практичну частину.

ПОТОЧНЕ ТА ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ

Силабус передбачає 100-бальну систему. Для денної форми: аудиторна робота — 40 балів, модульні контрольні роботи — 20, самостійна робота — 30, професійні комунікації — до 5, наукова робота — до 5. Для заочної форми: відповідно 30, 20, 40, до 5 і до 5 балів.

Складові поточного контролю результатів освітньої діяльності здобувачів вищої освіти	**Іспит (денна форма)**	**Іспит (заочна форма)**
Поточний контроль		
Знання, уміння та навички, продемонстровані на аудиторних заняттях	40	30
Виконання модульних контрольних робіт	20	20
Виконання і захист завдань самостійної роботи	30	40
Професійні комунікації за компонентом	До 5 балів	До 5 балів
Наукова робота за компонентом	До 5 балів	До 5 балів
УСЬОГО	**100**	**100**

Результати роботи в семестрі оцінюються за 100-бальною системою з подальшим переведенням у 4-бальну шкалу та шкалу ECTS за наступною шкалою:

Шкала балів ДУЕТ	**Оцінка за 4-бальною шкалою (у формі іспиту)**	**Шкала ECTS**
90–100	відмінно	A
80–89	добре	B
70–79	добре	C
66–69	задовільно	D
60–65	задовільно	E
21–59	незадовільно з можливістю повторного складання іспиту	FX
0–20	незадовільно з можливістю повторного вивчення дисципліни	F

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття, предмет і основні ознаки кримінології та її місця серед правових наук.
2. Стан, структура та основні характеристики кримінології та її місця серед правових наук.
3. Причини, умови та інші детермінанти кримінології та її місця серед правових наук.
4. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо кримінології та її місця серед правових наук.
5. Поняття, предмет і основні ознаки причинності та віктимізації.
6. Стан, структура та основні характеристики причинності та віктимізації.
7. Причини, умови та інші детермінанти причинності та віктимізації.
8. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо причинності та віктимізації.
9. Поняття, предмет і основні ознаки характеристик злочинності.
10. Стан, структура та основні характеристики характеристик злочинності.
11. Причини, умови та інші детермінанти характеристик злочинності.
12. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо характеристик злочинності.
13. Поняття, предмет і основні ознаки детермінант злочинності.
14. Стан, структура та основні характеристики детермінант злочинності.
15. Причини, умови та інші детермінанти детермінант злочинності.
16. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо детермінант злочинності.
17. Поняття, предмет і основні ознаки особи злочинця.
18. Стан, структура та основні характеристики особи злочинця.
19. Причини, умови та інші детермінанти особи злочинця.
20. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо особи злочинця.
21. Поняття, предмет і основні ознаки віктимології.
22. Стан, структура та основні характеристики віктимології.
23. Причини, умови та інші детермінанти віктимології.
24. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо віктимології.
25. Поняття, предмет і основні ознаки протидії та профілактики.
26. Стан, структура та основні характеристики протидії та профілактики.
27. Причини, умови та інші детермінанти протидії та профілактики.
28. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо протидії та профілактики.
29. Поняття, предмет і основні ознаки організованої та професійної злочинності.
30. Стан, структура та основні характеристики організованої та професійної злочинності.
31. Причини, умови та інші детермінанти організованої та професійної злочинності.

32. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо організованої та професійної злочинності.

33. Поняття, предмет і основні ознаки ювенальної злочинності.

34. Стан, структура та основні характеристики ювенальної злочинності.

35. Причини, умови та інші детермінанти ювенальної злочинності.

36. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо ювенальної злочинності.

37. Поняття, предмет і основні ознаки жіночої злочинності.

38. Стан, структура та основні характеристики жіночої злочинності.

39. Причини, умови та інші детермінанти жіночої злочинності.

40. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо жіночої злочинності.

41. Поняття, предмет і основні ознаки насильницької злочинності.

42. Стан, структура та основні характеристики насильницької злочинності.

43. Причини, умови та інші детермінанти насильницької злочинності.

44. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо насильницької злочинності.

45. Поняття, предмет і основні ознаки окремих аспектів насильницької злочинності.

46. Стан, структура та основні характеристики окремих аспектів насильницької злочинності.

47. Причини, умови та інші детермінанти окремих аспектів насильницької злочинності.

48. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо окремих аспектів насильницької злочинності.

49. Поняття, предмет і основні ознаки злочинності у місцях позбавлення волі.

50. Стан, структура та основні характеристики злочинності у місцях позбавлення волі.

51. Причини, умови та інші детермінанти злочинності у місцях позбавлення волі.

52. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо злочинності у місцях позбавлення волі.

53. Поняття, предмет і основні ознаки кримінологічної субкультури.

54. Стан, структура та основні характеристики кримінологічної субкультури.

55. Причини, умови та інші детермінанти кримінологічної субкультури.

56. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо кримінологічної субкультури.

57. Поняття, предмет і основні ознаки наркозлочинності та її попередження.

58. Стан, структура та основні характеристики наркозлочинності та її попередження.

59. Причини, умови та інші детермінанти наркозлочинності та її попередження.

60. Основні напрями кримінологічного запобігання та профілактики щодо наркозлочинності та її попередження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основна:

1. Кримінологія: підручник / А.М. Бабенко, В.Т. Баранівський, О.М. Костенко та ін., за заг. ред. Ю.В. Нікітіна, С.Ф. Денисова, Є.Л. Стрельцова. 2-ге вид., перероб. та допов. Харків: Право, 2022. 416 с.
2. Кримінологія: навч. посіб. / Іванов Ю.В., Джужа О.М. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2021. 291 с.
3. Кримінологія: навч. посіб. / Ковбан А.В., Матвєєвський О.В. Одеса: Фенікс, 2023. 268 с.
4. Кримінологія. Підручник. Практикум / В.С. Ковальський, О.М. Костенко, Г.С. Семаков та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2022. 344 с.
5. Кримінологія: підручник / за ред. В.В. Голіни, Б.М. Головкіна; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2021. 440 с.
6. Величко В. Г. Методи правової статистики: навчальний посібник до практичних занять з курсу «Правова статистика». Донецьк: ТОВ «Цифрова типографія», 2022. 137 с.

Додаткова:

1. Бесчастний В.М., Бабенко А.М. Кримінологічний аналіз стану злочинності у Донецькій області; тенденції; прогноз; причини та умови; шляхи вдосконалення запобіжної діяльності: науково-практичні рекомендації. Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. 48 с.
2. Кримінологія. Підручник. Практикум / В.С. Ковальський, О.М. Костенко, Г.С. Семаков та ін. Київ: Юрінком Інтер, 2017. 344 с.
3. Курс кримінології: Особлива частина: у 2 кн. Кн. 2: підручник / М.В. Корнієнко, Б.В. Романюк, І.М. Мельник; за заг. ред. О.М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 479 с.
4. Кримінологія: навч.-метод. посібник / Г. З. Яремко, Н. І. Устрицька. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 144 с.
5. Шостко О. Ю. Протидія організованій злочинності в Європейських країнах: монографія. Харків: Право, 2010. 400 с.
6. Головкін Б. М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Харків: Право, 2020. 432 с.

Нормативно-правові джерела та інформаційні ресурси:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII.
2. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30.06.1993 № 3341-XII.
3. Офіційний вебпортал Верховної Ради України: https://rada.gov.ua.
4. Офіційний вебпортал Верховного Суду: https://supreme.court.gov.ua.
5. Офіційний вебпортал Міністерства юстиції України: https://minjust.gov.ua.
6. Офіційний вебпортал Міністерства внутрішніх справ України: https://mvs.gov.ua.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень: https://reyestr.court.gov.ua.
8.